

This file has been cleaned of potential threats.

If you confirm that the file is coming from a trusted source, you can send the following SHA-256 hash value to your admin for the original file.

58db05c55fb0749550921aceb829a0f1abb2b400e1d8b08754d40ef938862cfb

To view the reconstructed contents, please SCROLL DOWN to next page.

شناخت و تحلیل سازه‌های موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی

حشمت‌اله سعدی^۱

سمیه آرمند^۲

احمد یعقوبی فرانی^۳

چکیده

پژوهش حاضر به دنبال شناخت و تحلیل سازه‌های موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی (مطالعه صندوق-های اعتبارات خرد زنان روستایی استان همدان) است. این تحقیق از نوع کاربردی و روش تحقیق آن، پیمایش است که در آن ۸۵ نفر از اعضای صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی در استان همدان انتخاب شدند. ابزار تحقیق، پرسشنامه است که روایی آن با بهره‌گیری از نظرات اساتید رشته‌ی ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی همدان و کارشناسان جهاد کشاورزی تایید شد و پایایی آن نیز با استفاده از فرمول کرونباخ-آلفا ($\alpha=0.85$) محاسبه گردید. مهمترین عوامل موثر بر موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی با استفاده از روش تحلیل عاملی در چهار عامل دسته‌بندی گردید. نتایج نشان می‌دهد مهمترین این عوامل شامل ۱- عوامل مدیریتی، ۲- عوامل اقتصادی (سیستم وام‌دهی و مقررات مالی)، ۳- عوامل اجتماعی، ۴- عوامل اقتصادی (شرایط تولید) است و مقدار واریانس تجمعی تبیین شده توسط این چهار عامل، ۶۶/۵۳۷ می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: اعتبارات خرد، صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی، تحلیل عاملی، استان همدان.

۱- دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا همدان

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا همدان

۳- استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا همدان

۱- مقدمه

با توجه به گسترش فقر جهانی و نگرانی‌های حاصله و تعیین اهدافی برای توسعه هزاره سوم که عموماً دستیابی به آنها با وجود فقر گسترده غیر ممکن به نظر می‌رسد، پیدا کردن راه‌حلی برای کاهش فقر و بهبود رفاه طبقات و اقشار فقیر به عنوان یک آرمان همگانی درآمده است (بختیاری، ۱۳۸۹: ۱۸). این در حالیست که با توجه به نارسائی‌ها، کمبودها و نقایص دو بخش تأمین مالی^۱ رسمی و غیررسمی کشورهای در حال توسعه در تأمین نیاز اعتباری اقشار فقیر، شناخت موسسات مالی‌ای که با تکیه بر کمک‌های دولتی و با مشارکت مردم تشکیل می‌شوند و در تجهیز پس‌اندازها و اعطای اعتبارات به طور مستقل عمل می‌کنند اهمیت ویژه‌ای در تقویت بازار مالی روستایی دارد (نجفی و یعقوبی، ۱۳۸۴: ۲۰). براین اساس نظام اعتبارات خرد^۲ یکی از راهکارهای مطرح شده در چند دهه اخیر به منظور تسریع فرایند سرمایه‌گذاری و تقویت بنیاد مالی و پس‌انداز در مناطق روستایی و نهایتاً توانمندسازی جوامع روستایی و فقرزدایی از طریق ارتقاء بهره‌وری بوده است (مافی، ۱۳۸۶: ۱۶۰). همواره از اعتبارات خرد، تحت عنوان برنامه اعتبارات خرد نام برده می‌شود. برای اینکه فقط پرداخت مبلغی تحت عنوان وام به بهره‌بردار مدنظر نیست، بلکه نحوه به کارگیری آن در فعالیت، توسط متقاضی به طوری که بتواند فرد متقاضی را از فقر نجات دهد، در یک فرآیند جامع سیستماتیک مورد توجه برنامه اعتبار خرد می‌باشد بنابراین برنامه‌های اعتبارات خرد با هدف بهبود وضعیت اقتصادی، کاهش بیکاری و بوجود آوردن اشتغال به صورت خوداشتغالی و کارآفرینی، محو نابرابری‌های اجتماعی و کاهش فقر در مناطق شهری و روستایی و همچنین افزایش مشارکت زنان در بازار کار در بسیاری از کشورهای دنیا اتخاذ شده است این اعتبارات با میزان وام‌های کوچک می‌تواند باعث پدید آمدن فعالیت کوچک و جدید در روستا به وسیله زن روستایی شوند و از این راه ضمن پدید آمدن اشتغال برای دریافت کننده تسهیلات مورد نظر، وضعیت اقتصادی خانوار را با توسعه سرمایه‌گذاری‌ها و پس‌انداز افراد متحول سازد. پس این سیاست، کاهش فقر و کاهش نابرابری‌ها را به همراه دارد (حسن‌زاده و همکاران، ۱۳۸۵: ۴۷). سازمان ملل نیز که درصدد افزایش کارایی برنامه‌های اعتباری خرد و منابع مالی خرد در همه جهان، به عنوان راهی برای بهبود زندگی فقیران است، سال ۲۰۰۵ را به عنوان سال بین‌المللی اعتبارات خرد تعیین کرد، تا بر اهمیت منابع مالی خرد به عنوان بخش تفکیک-ناپذیر تلاش دسته‌جمعی دولت‌ها برای دستیابی به اهداف هزاره تأکید کرده باشد (بختیاری، ۱۳۸۴: ۲۲). مطابق با گزارش اجلاس اعتبارات خرد در سال ۱۹۹۷، تا سال ۲۰۰۶، ۳۳۱۶ موسسه اعتبارات خرد با عضویت بیش از ۱۳۳ میلیون نفر را گزارش می‌کنند (سامینتان، ۲۰۱۰: ۴) و پیش‌بینی

¹ : Finance

²: Micro Finance Institute (MFI'S)

سازمان ملل تا سال ۲۰۱۵، دسترسی بیش از ۱۷۵ میلیون نفر از فقرا در سراسر جهان به اعتبارات خرد بوده است (مافی، ۱۳۸۶:۱۶۱).

ارائه دهندگان اعتبارات خرد ترجیح می دهند که زنان به عنوان مشتریان اعتبارات خرد باشند چرا که زنان قابل اعتمادتر هستند و تجربه درک عمیق تری از فقر و گرسنگی و قحطی داشته و از سطح تجربه ی مدیریت خانواده با فقدان امکانات ضروری برخوردارند. (قلی نیا و همکاران، ۱۳۸۴:۳۴۹).
براین اساس طبق آمارهای موجود حدود ۹۷ درصد از زنان هدف اعتبارات خرد است (علم، ۲۰۱۲:۴۱). چراکه اعتبارات خرد به عنوان یک گزینه می تواند سرمایه لازم برای زنان را ایجاد کند و عاملی برای حمایت از واحدهای کوچک بهره برداری، ایجاد فرصت های شغلی برای زنان روستایی، جلوگیری از مهاجرت روستاییان و نهایتاً تعمیم عدالت اجتماعی باشد (یعقوبی، ۱۳۸۴:۱۲۸).
بدین منظور دفتر امور زنان روستایی و عشایری وزارت جهاد کشاورزی بنا به اهمیت بهبود وضعیت اقتصادی کشور و کاهش بیکاری، عدالت اجتماعی و کاهش فقر در مناطق روستایی، پروژه تشکیل صندوق های اعتبارات خرد زنان روستایی را با بهره گیری از تجربه گرامین بانک، به طور آزمایشی در سال ۱۳۷۹ در روستای فیروزجاه از توابع شهرستان بابل در استان مازندران آغاز کرد و ۵۲ نفر از زنان روستا به عضویت صندوق درآمدند. از آنجا که استان های کشور ماهیت متفاوتی به لحاظ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دارند، در پی این تجربه دفتر امور زنان اقدام به تأسیس این صندوق ها در دیگر نقاط کشور نمود (دفتر امور زنان روستایی، ۱۳۸۹). طبق آمار دفتر امور زنان روستایی و عشایری وزارت جهاد کشاورزی ۷۲۱ صندوق اعتبارات خرد زنان با عضویت حدود ۲۱۶۸۴ هزار زن روستایی در سطح کشور فعالیت می نمایند. به نظر گروت ون مانن (۲۰۰۴:۵۴)، صندوق های اعتبارات خرد، بانکی است برای میلیون ها انسان فقیری که از طرف بانک های معمول به دلیل عدم توانایی تامین وثیقه لازم جذب نشده اند و قادر به داشتن سرویس های بانکی مانند دریافت اعتبارات، سرمایه گذاری و سایر سرویس های مالی نبوده اند.

مهمترین اهداف تشکیل صندوق های اعتبارات خرد عبارت است از

۱. توانمند سازی جامعه محلی از طریق ایجاد بستری مناسب برای مشارکت جمعی زنان در قالب گروه های اعتبار و پس انداز،
۲. ارتقاء مهارت های فردی و اجتماعی زنان روستایی از طریق برنامه های آموزشی،
۳. تجهیز پس انداز خانوارهای روستایی در جهت تأمین مالی فعالیت های درآمدزا،
۴. افزایش درآمد خانوارهای کم درآمد از طریق پرداخت وام های کوچک برای انجام فعالیت های درآمدزا (اساسنامه صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی، ۱۳۸۶).

بنابراین در حال حاضر نزدیک به سه دهه است اعتبارات خرد به عنوان یکی از ابزارها و روش-های توسعه اقتصادی برای اقشار پایین جامعه به خصوص زنان روستایی مورد استفاده قرار گرفته است. در نتیجه با شناخت عوامل موثر در موفقیت اعتبارات خرد می‌تواند در جهت رشد و توسعه آن کمک نماید. بر اساس تحقیقات فوآندی و همکاران (۱۳۹۰:۵۴) نشان داده که متغیرهای میزان استفاده از مجراهای ارتباطی، میزان تسهیلات اعطایی، میزان رضایت از صندوق و دفعات جلسات آموزشی برگزار شده در زمینه صندوق بیشترین سهم را در موفقیت صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی بیان کرد. رضایی گیوشاد (۱۳۸۷:۵) در پژوهش خود بیان میدارد که بین سطح تحصیلات، دفعات شرکت زنان در دوره‌های آموزشی، میزان مشارکت مالی زنان عضو صندوق اعتبارات خرد با میزان موفقیت صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین سعدی و عرب-مازار (۱۳۸۴:۲۳۵)، مبلغ تسهیلات دریافت شده، میزان درآمد حاصل از طرح، درآمد قبلی زن سرپرست خانوار، سرمایه‌گذاری زنان سرپرست خانوار، میزان پس‌انداز قبل از اجرای طرح، میزان توسعه یافتگی روستا، میزان آگاهی از شرایط تسهیلات، آموزش زنان، نظارت بر مصرف تسهیلات، سطح تحصیلات زنان بر موفقیت طرح حضرت زینب(س) تاثیرگذار بوده است. براساس نتایج تحقیقات تیواری و رادفورد (۲۰۰۶:۲۰)، عوامل موثر بر موفقیت بانک گرامین، فرآیند مشارکت در اعطای وام، فشار اعضای گروه بر یکدیگر برای بازپرداخت وام‌ها، اعطای وام به طور منظم، تعامل وام‌گیرندگان از طریق جلسات هفتگی، مدیریت قوی بانک و آموزش می‌باشد. همچنین چودری (۲۰۱۲:۸۶) در تحقیق خود با عنوان عوامل موثر بر موفقیت بانک گرامین عواملی از جمله: سیستم وام‌دهی، سیستم کنترل هم‌گروه‌ها، آموزش کارکنان، ارائه آموزش در زمینه برنامه‌های توسعه، بهداشت و تغذیه وام‌گیرندگان، ایجاد انگیزه به کارکنان و وام‌گیرندگان از طریق سیستم تشویقی، تخصیص و بسیج منابع و تشویق به استقلال مالی و توجه به برخی مسائل زیست‌محیطی مانند رشد مداوم جمعیت و عدم دسترسی به خدمات مالی موثر می‌دانستند. رایگر (۲۰۰۷:۳۲) اشاره می‌کند که رفتار مدیریت از جمله نحوه‌ی برخورد با مشتریان، برقراری ارتباط، گوش دادن به مشتریان در جذب مشتریان موثر می‌باشد. میچل (۲۰۰۷:۳۳) معتقد است که اعمال و رفتار مدیران و کارکنان خدمات اعتبارات خرد به نوبه‌ی خود می‌تواند در مشتریان ایجاد اعتماد کند و در گسترش موسسات اعتبارات خرد نقش به‌سزایی خواهند داشت. مالمبا (۲۰۱۱:۹۰) بین شایستگی‌های و توانایی‌های مدیریتی (دانش، مهارت و تجربه) با کیفیت خدمات اعتبارات خرد در جهت حفظ موسسات اعتبارات خرد همبستگی معنادار و مثبتی وجود دارد. همچنین طارق (۲۰۱۱:۱۴۶)، در تحقیقات خود نشان داد عوامل موثر در موفقیت موسسات اعتبارات خرد به دو دسته داخلی و خارجی تقسیم بندی می‌شود که از این بین عوامل داخلی شامل آموزش، سواد، مدیریت، برنامه ریزی در زمینه کسب و کار و داشتن

مهارت در آن زمینه و انگیزه می‌باشد. وام‌باگو و انجیجو (۲۰۱۲:۵۱۹)، عوامل موثر بر موفقیت و رشد موسسات اعتبارات خرد در کنیا را عوامل مانند سیستم تحویل وام، آموزش کارکنان و کافی بودن میزان سرمایه را موثر می‌دانستند.

بنابراین شناخت عوامل موثر در موفقیت اعتبارات خرد می‌تواند در جهت رشد و توسعه آن کمک نماید. تا از غیر فعال شدن صندوق‌ها اعتبارات خرد زنان و همچنین احیای صندوق‌های منحل شده راهکارهای لازم شناسایی شوند. لذا، این پژوهش با هدف کلی بررسی عوامل موثر بر موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی انجام شد.

جهت نیل به این هدف اهداف اختصاصی زیر دنبال می‌شود.

- بررسی ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای اعضای صندوق‌های مورد مطالعه
- بررسی و اولویت‌بندی سازه‌های موثر بر موفقیت صندوق‌های مورد مطالعه از دید زنان عضو صندوق
- بررسی و شناسایی عوامل کلیدی موفقیت صندوق‌های مورد مطالعه

۲- روش تحقیق

نوع تحقیق، کاربردی^۱ و روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش پیمایشی- توصیفی^۲ است که به دنبال شناخت و تحلیل سازه‌های موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی (مطالعه صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی استان همدان) در سال ۱۳۹۳ انجام گرفته است. جامعه آماری شامل ۱۱۰ عضو صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی استان همدان است که با توجه به جدول مورگان ۸۵ نفر را به عنوان نمونه انتخاب گردید. در پژوهش حاضر، برای تدوین چارچوب نظری، از اسناد، کتاب‌ها، نشریه‌ها و مجله‌ها، آمارنامه‌ها و اینترنت استفاده شده است. اما مهمترین ابزار برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز تحقیق، پرسش‌نامه است. سوالات پرسشنامه شامل ۶۶ سوال در دو بخش مشخصات فردی و پرسش‌های اصلی تنظیم شده بود. جهت تعیین روایی پرسشنامه‌ها از نظرات اساتید گروه ترویج آموزش کشاورزی، کارشناسان امور زنان روستایی و عشایری جهاد کشاورزی استفاده گردید. به منظور تعیین اعتبار پرسشنامه‌ها در این تحقیق مرحله پیش آزمون پرسشنامه توسط محقق انجام شد و نواقص احتمالی آن در حین تکمیل پرسشنامه توسط اعضا صندوق‌های اعتبارات خرد شناسایی و برطرف شد، برخی از سوال‌های پرسشنامه‌ها حذف و برخی اصلاح و تعدادی هم اضافه شد. پس از جمع‌آوری اطلاعات، پایایی ابزار تحقیق به وسیله آلفای کرونباخ در برنامه نرم افزاری SPSS/۱۸ مورد بررسی قرار گرفت. ($\alpha=0.85$)

1: Apolid research
2: Descriptive survey

۳- نتایج و بحث

۳-۱- ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای اعضای صندوق‌های مورد مطالعه

یافته‌ها نشان داد که میانگین سن پاسخگویان ۳۷ سال با انحراف معیار ۱۱ سال است که اکثریت آن‌ها (۳۶/۵ درصد) در گروه سنی ۴۰-۳۱ سال قرار دارند. بررسی سطح تحصیلات پاسخگویان نشان داد که اکثریت افراد مورد مطالعه (۸۵/۹ درصد) راهنمایی و پایین‌تر از راهنمایی است و تنها ۱۴/۱ درصد از آن‌ها تحصیلات دبیرستانی و بالاتر دارند. حوزه فعالیت اکثریت اعضا (۳۸/۸ درصد) کشاورزی است. میانگین سابقه عضویت اعضا ۶/۵ سال با انحراف معیار ۳ سال بوده است که اکثریت آنها (۳۷/۶۹ درصد) بین ۳ تا ۴ سال عضو صندوق بوده‌اند. بیش از نیمی از افراد مورد مطالعه (۵۱/۲ درصد) از طریق اقوام و خویشاوندان و ۴۸/۲ درصد از طریق برگزاری کلاس‌های آموزشی با صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی آشنا شده‌اند. اکثریت افراد (۵۰/۶ درصد) بیش از سه بار وام و ۱۵/۳ درصدیکبار وام از صندوق دریافت کرده‌اند. همه‌ی اعضا به صورت ماهانه وام خود را بازپرداخت کرده‌اند. اکثریت اعضای صندوق‌ها (۳۲/۵ درصد) به دلیل اینکه در زمینه کشاورزی بیشتر فعالیت داشته‌اند وام خود را صرف خرید نهاده‌های کشاورزی کرده‌اند.

۳-۲- سازه‌های موثر بر موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی از دید زنان عضو

جدول (۱) سازه‌های موثر بر موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی را نشان می‌دهد، براساس نتایج بدست آمده، از بین متغیرها، ارتباط اعضا با هیئت مدیره (میانگین ۳/۸۷ و ضریب تغییرات ۰/۱۳۱) در اولویت اول و فعالیت و عملکرد قوی هیئت مدیره (میانگین ۴/۲۹ و ضریب تغییرات ۰/۱۴۳) در اولویت دوم قرار گرفته است. و داشتن تمایل اعضا به پس‌انداز کردن (میانگین ۳/۴۸ و ضریب تغییرات ۱/۲۶۶) در اولویت آخر قرار دارد. به عبارتی از دید زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد رابطه بین اعضا و هیئت مدیره بسیار مهم است چرا که اگر بسیاری از تصمیماتی که توسط هیئت مدیره انجام می‌شود در اختیار اعضا و هیئت مدیره قرار گیرد زنان راغب‌تر به ادامه فعالیت صندوق می‌باشند و صندوق موفق‌تر خواهد بود.

جدول (۱) اولویت بندی سازه‌های موثر بر موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی

از دید زنان عضو

گویه	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	اولویت
ارتباط اعضا با هیئت مدیره	۳/۸۷	۰/۵۰۷	۰/۱۳۱	۱
اعتماد به فعالیت و عملکرد هیئت مدیره	۴/۲۹	۰/۶۱۴	۰/۱۴۳	۲

۳	۰/۱۴۵	۰/۶۳۱	۴/۳۵	توانایی اداره امور صندوق توسط هیئت مدیره
۴	۰/۱۴۵	۰/۶۳۳	۴/۳۶	رضایت از انتخاب هیئت مدیره
۵	۰/۱۴۵	۰/۶۳۶	۴/۳۸	رفتار مناسب هیئت مدیره در پرداخت و بازپرداخت وام
۶	۰/۱۴۵	۰/۶۴۳	۴/۴۲	مسئولیت پذیری هیئت مدیره
۷	۰/۱۶۰	۰/۶۴۵	۴/۰۱	داشتن اعتماد و اطمینان اعضا به یکدیگر
۸	۰/۱۶۴	۰/۵۹۷	۳/۶۲	احساس برابری و عدم اختلاف اعضا
۹	۰/۱۷۲	۰/۶۴۳	۳/۷۳	بازپرداخت به موقع اقساط وام توسط وام گیرندگان
۱۰	۰/۱۷۶	۰/۶۷۶	۳/۸۲	وجود ضمانت های گروهی
۱۱	۰/۱۷۸	۰/۶۴۲	۳/۵۹	مسئولیت پذیری اعضا
۱۲	۰/۱۸۰	۰/۶۵۴	۳/۶۲	تعامل و ارتباط اعضا با هیئت مدیره
۱۳	۰/۱۸۴	۰/۶۹۷	۳/۷۸	توجه هیئت مدیره بر توزیع عادلانه وام
۱۴	۰/۱۹۰	۰/۷۱۸	۳/۷۶	اطلاع رسانی هیئت مدیره از برگزاری جلسات و برنامه های صندوق
۱۵	۰/۱۹۷	۰/۶۴۸	۳/۲۸	تجمع و ساماندهی پس اندازها توسط هیئت مدیره
۱۶	۰/۱۹۷	۰/۶۵۵	۳/۳۱	مشارکت اعضا در برگزاری جلسات صندوق
۱۷	۰/۱۹۷	۰/۷۴۶	۳/۷۸	مدت زمان برگزاری جلسات
۱۸	۰/۱۹۸	۰/۶۶۲	۳/۳۳	نظارت اعضای هیئت مدیره بر مصرف وام
۱۹	۰/۱۹۹	۰/۶۴۳	۳/۲۲	واگذاری زود هنگام صندوق توسط کارشناسان جهاد کشاورزی
۲۰	۰/۲۰۱	۰/۷۵۰	۳/۷۲	برگزاری جلسات به صورت نامنظم
۲۱	۰/۲۰۶	۰/۶۰۲	۲/۹۲	مشارکت محدود اعضا در برنامه ریزی های صندوق
۲۲	۰/۲۱۱	۰/۵۶۵	۲/۶۷	مبلغ وام های دریافتی
۲۳	۰/۲۱۲	۰/۷۷۱	۳/۶۲	دوره بازپرداخت وام
۲۴	۰/۲۱۴	۰/۷۶۳	۳/۵۶	تعداد اقساط وام
۲۵	۰/۲۲۲	۰/۶۴۸	۲/۹۱	دخالت اعضا در تصمیم گیری های صندوق
۲۶	۰/۲۲۵	۰/۷۹۶	۳/۵۳	مبلغ اقساط وام
۲۷	۰/۲۳۰	۰/۶۳۴	۲/۷۵	سرمایه اولیه صندوق
۲۸	۰/۲۳۷	۰/۸۲۵	۳/۴۷	تعامل و ارتباط اعضا با یکدیگر
۲۹	۰/۲۳۸	۰/۶۶۹	۲/۸۰	نسبت اعتبار به تعداد متقاضیان
۳۰	۰/۲۳۹	۰/۷۰۶	۲/۹۵	تصمیم گیری جمعی و شورایی
۳۱	۰/۲۵۵	۰/۶۲۷	۲/۴۵	توازن بین درآمد و هزینه های تولیدی اعضا
۳۲	۰/۲۶۹	۰/۷۱۶	۲/۶۶	دسترسی اعضا به نهاده های تولیدی
۳۳	۰/۲۹۰	۰/۶۵۷	۲/۲۶	آگاهی از شیوه های جدید فعالیت تولیدی اعضا

۳۴	۰/۲۹۱	۰/۹۹۰	۳/۴۰	داشتن نقش موثر اعضا در تعیین همگروه‌های خود
۳۵	۰/۲۹۲	۲/۸۹	۲/۸۹	علاقمندی اعضا به کارگروهی و دسته جمعی
۳۶	۰/۳۳۴	۰/۸۰۶	۲/۴۱	به صرفه بودن فعالیت تولیدی ناشی از مشارکت اعضا صندوق
۳۷	۰/۳۵۳	۰/۷۵۳	۲/۱۳	آگاهی و عدم اطلاع‌رسانی از شرایط بازار
۳۸	۰/۳۸۰	۰/۸۹۸	۲/۳۶	تعامل و ارتباط اعضا صندوق با جهاد کشاورزی
۳۹	۱/۲۶۶	۴/۴۰۹	۳/۴۸	داشتن تمایل اعضا به پس‌انداز کردن
<p>خیلی زیاد = ۱ زیاد = ۲ متوسط = ۳ کم = ۴ خیلی کم = ۵</p>				

۳-۳- گروه بندی متغیرهای موثر بر موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی

به منظور طبقه بندی و دستیابی به متغیرهای کلیدی در مطالعه حاضر از تحلیل عاملی استفاده شده است. در این روش علاوه بر کاهش تعداد متغیرها می‌توان به عوامل کلیدی دست یافت و سهم هر یک را مشخص نمود. محاسبات انجام شده نشان داد که انسجام درونی داده‌ها برای بهره‌گیری از این تکنیک مناسب بوده ($KMO=0/1842$) و آماره بارتلت نیز در سطح ۹۹ درصد معنی‌دار بوده است. جدول (۲). در این بررسی چهار عامل استخراج شد که نتیجه در جدول (۳) به همراه مقدار ویژه و درصد واریانس مربوطه ذکر شده است.

جدول (۲) میزان KMO و آزمون بارتلت	
KMO	۰/۱۸۴۲
$Bartlett's$ $Test$	$1/745E3$
Df	۳۲۵
Sig	۰/۰۰۰

ماخذ: یافته‌های تحقیق

جدول (۳) عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی

عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	فراوانی تجمعی درصد واریانس
عامل اول	۶/۳۴۹	۲۴/۴۱۹	۲۴/۴۱۹
عامل دوم	۳/۹۸۳	۱۵/۳۲۰	۳۹/۷۳۹
عامل سوم	۳/۷۸۸	۱۴/۵۷۰	۵۴/۳۰۹
عامل چهارم	۳/۱۷۹	۱۲/۲۲۹	۶۶/۵۳۷

ماخذ: یافته‌های تحقیق

براساس نتایج بدست آمده بیشترین مقدار ویژه (۶/۳۴۹) مربوط عوامل مدیریتی است که ۲۴/۴۱۹ درصد از واریانس را تبیین می کند؛ پس از آن به ترتیب عامل اقتصادی -سیستم وام دهی و مقررات مالی - (۱۵/۳۲۰ درصد)، عامل اجتماعی (۱۴/۵۷۰ درصد)، عامل اقتصادی -عدم تجهیز پس -اندازها توسط هیئت مدیره - (۱۲/۲۲۹ درصد) در رتبه های بعدی قرار دارند. در مجموع چهار عامل مذکور توانسته اند، ۶۶/۵۳۷ درصد از کل واریانس متغیرها را تبیین نمایند.

جدول ۴) عامل ها و متغیرهای بارگذار شده همراه با بار عاملی

اولویت	نام عامل	متغیرها	بار عاملی
اول	عوامل مدیریتی	مسئولیت پذیری هیئت مدیره	۰/۸۲۰
		توجه هیئت مدیره بر توزیع عادلانه وام	۰/۸۱۳
		رفتار مناسب هیئت مدیره در پرداخت و بازپرداخت وام	۰/۷۹۴
		مدت زمان برگزاری جلسات	۰/۷۸۵
		برگزاری جلسات صندوق به صورت منظم و مستمر	۰/۷۷۸
		توانایی اداره امور صندوق توسط هیئت مدیره	۰/۷۵۹
		رضایت از انتخاب هیئت مدیره	۰/۷۳۵
		فعالیت و عملکرد قوی هیئت مدیره	۰/۷۱۸
		اطلاع رسانی هیئت مدیره از برگزاری جلسات و برنامه های صندوق	۰/۶۱۵
دوم	عوامل اقتصادی (سیستم وام دهی و مقررات مالی)	مبلغ اقساط وام	۰/۸۰۳
		تعداد زیاد اقساط وام	۰/۷۷۲
		دوره ی بازپرداخت وام	۰/۷۶۳
		ضمانت های گروهی	۰/۷۲۲
		بازپرداخت به موقع وام	۰/۷۲۱
سوم	عوامل اجتماعی	مشارکت اعضا در برگزاری جلسات صندوق	۰/۷۸۶
		دخالت اعضا در تصمیم گیری های صندوق	۰/۷۵۵
		تعامل و ارتباط اعضای صندوق با یکدیگر	۰/۵۹۴
		علاقتمندی اعضا به کارگروهی و دسته جمعی	۰/۴۶۹
		تعامل و ارتباط اعضای صندوق با هیئت مدیره	۰/۵۵۷
چهارم	عوامل اقتصادی (شرایط تولید)	آگاهی از شرایط اقتصادی و تحولات بازار	۰/۷۸۰
		توازن بین درآمد و هزینه های تولیدی	۰/۷۷۷
		آگاهی از شیوه های جدید تولید	۰/۷۶۸
		دسترسی به نهاده های تولیدی	۰/۷۳۱
		به صرفه بودن فعالیت تولیدی اعضا	۰/۶۳۶

ماخذ: یافته های تحقیق

عامل اول: عوامل مدیریتی: متغیرهایی که در عامل اول قرار گرفته‌اند عبارتند از: مسئولیت- پذیری هیئت مدیره، توجه هیئت مدیره بر توزیع عادلانه وام، رفتار مناسب هیئت مدیره در پرداخت و بازپرداخت وام مدت زمان برگزاری جلسات، برگزاری جلسات صندوق به صورت منظم و مستمر، توانایی اداره امور صندوق توسط هیئت مدیره، رضایت از انتخاب هیئت مدیره، فعالیت و عملکرد قوی هیئت مدیره، اطلاع رسانی هیئت مدیره از برگزاری جلسات و برنامه‌های صندوق لذا با توجه به ماهیت متغیرهای که در این عامل قرار گرفته‌اند این عامل تحت عنوان عامل مدیریتی نام‌گذاری شده که مقدار ویژه آن ۶/۳۴۹ می‌باشد و از تمامی عوامل دیگر بزرگتر است. این عامل بیشترین تاثیر و بیشترین اهمیت را در تبیین متغیرها داشته و ۲۴/۴۱۹ درصد از کل واریانس متغیرها را به خود اختصاص می‌دهد. بنابراین می‌توان گفت عوامل مدیریتی مهم‌ترین عوامل موثر بر موفقیت صندوق- های اعتبارات خرد زنان روستایی بوده است.

عامل دوم: عوامل اقتصادی (سیستم وام‌دهی و مقررات مالی): متغیرهایی که در عامل دوم قرار گرفته‌اند عبارتند از: مبلغ اقساط وام، تعداد زیاد اقساط وام، دوره‌ی بازپرداخت وام، ضمانت‌های گروهی، بازپرداخت به موقع وام. همان‌گونه که در جدول (۳) نیز مشخص است، مقدار ویژه این عامل برابر است با ۳/۹۸۳ که بعد از عوامل مدیریتی در رده دوم قرار دارد. این عامل در مجموع ۱۵/۳۲۰ درصد از واریانس کل متغیرهای تحت بررسی را تبیین می‌کند.

عامل سوم: عوامل اجتماعی: متغیرهایی که در مجموع این عامل را ساخته‌اند عبارتند از: مشارکت اعضا در برگزاری جلسات صندوق، دخالت اعضا در تصمیم‌گیری‌های صندوق، تعامل و ارتباط اعضای صندوق با یکدیگر، علاقمندی اعضا به کارگروهی و دسته جمعی، تعامل و ارتباط اعضای صندوق با هیئت مدیره. مقدار ویژه این عامل برابر است با ۳/۷۸۸ می‌باشد و براساس جدول (۳) این عامل ۱۴/۵۷۰ درصد از واریانس کل متغیرها را به خود اختصاص داده است.

عامل چهارم: عوامل اقتصادی (شرایط تولید): آگاهی از شرایط اقتصادی و تحولات بازار، توازن بین درآمد و هزینه‌های تولیدی، آگاهی از شیوه‌های جدید تولید، دسترسی به نهاده‌های تولیدی، به صرف بودن فعالیت تولیدی اعضا سه متغیر تشکیل دهنده این عامل هستند. مقدار ویژه این عامل برابر ۳/۱۷۹ می‌باشد و ۱۲/۲۲۹ درصد از کل واریانس متغیرها را به خود اختصاص داده است.

۴- نتیجه‌گیری

مایوکس (۱۹۹۷)، معتقد است دسترسی به اعتبارات، منجر به افزایش درآمد زنان، دسترسی به شبکه‌های اطلاعات و بازار، ارتقاء جایگاه زنان در مشارکت اقتصادی خانواده، افزایش مشارکت آنها در تصمیم‌گیری در مورد هزینه‌های خانواده و بهبود دیدگاه عمومی زنان در مورد نقش زنان در

خانواده و جامعه می‌گردد، به این ترتیب مشارکت زنان در تصمیم‌گیری در نهادهای اجتماعی - سیاسی و حتی خانواده ارتباط مستقیمی با مشارکت آنان در امور اقتصادی دارد. اعتبارات خرد به عنوان یک گزینه می‌تواند سرمایه لازم را برای زنان ایجاد کند (قربانی و نعمتی، ۱۳۹۰:۱۱۹). از طرفی هم ارائه دهندگان اعتبارات خرد ترجیح می‌دهند که زنان به عنوان مشتریان اعتبارات خرد باشند چرا که زنان قابل اعتمادتر هستند و تجربه درک عمیق‌تری از فقر و گرسنگی و قحطی داشته و از سطح تجربه مدیریت خانواده با فقدان امکانات ضروری برخوردارند. آنها از دسترسی به هرگونه اعتبارات محروم بوده و به دلایل فرهنگی و اجتماعی به خانه و روستا محدود شده‌اند و وابستگی دائمی و عمیقی به همسرانشان داشته و همچنین از ضریب امنیت اقتصادی - اجتماعی کمتری برخوردارند (قلی‌نیا و همکاران، ۱۳۸۴:۳۴۸). بدین منظور دفتر امور زنان روستایی و عشایری وزارت جهاد کشاورزی بنا به اهمیت بهبود وضعیت اقتصادی کشور و کاهش بیکاری، عدالت اجتماعی و کاهش فقر در مناطق روستایی، پروژه تشکیل صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی را با بهره‌گیری از تجربه گرامین بانک در روستاهای کشور به اجرا درآوردند. براساس تحقیقات صورت گرفته در حال حاضر نزدیک به سه دهه است اعتبارات خرد به عنوان یکی از ابزارها و روش‌های توسعه اقتصادی برای اقشار پایین جامعه به خصوص زنان روستایی مورد استفاده قرار گرفته است. در نتیجه با شناخت سازه‌های موثر در موفقیت اعتبارات خرد می‌تواند در جهت رشد و توسعه آن کمک نماید. و از غیر فعال شدن صندوق - های اعتبارات خرد جلوگیری شود. براساس نتایج بدست آمده در این پژوهش، از بین سازه‌های موثر در موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد، ارتباط اعضا با هیئت مدیره و فعالیت و عملکرد قوی هیئت مدیره مهمترین سازه موثر بر موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد بوده است. که نتایج تحقیقات تیواری و رادرفورد (۲۰۰۶)، چودری (۸۶: ۲۰۱۲)، رایکر (۲۰۰۷:۳۲)، میچل (۲۰۰۷:۳۳)، مالمبا (۲۰۱۱،۹۰)، طارق (۲۰۱۱:۱۴۶) آن را تایید می‌کند. همچنین نتایج تحلیل عاملی نشان داد عوامل کلیدی در موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد در چهار عامل از جمله ۱- عوامل مدیریتی، ۲- عوامل اقتصادی (سیستم وام‌دهی و مقررات مالی)، ۳- عوامل اجتماعی، ۴- عوامل اقتصادی (شرایط تولید) دسته‌بندی کرد. که این نتایج با تحقیقات فوآندی و همکاران (۵۴:۱۳۹۰) سعدی و عرب‌مازار (۱۳۸۴:۲۳۵)، تیواری و رادرفورد (۲۰۰۶:۲۰)، چودری (۲۰۱۲:۸۶)، رایکر (۲۰۰۷:۳۲) میچل (۲۰۰۷:۳۳)، مالمبا (۲۰۱۱:۹۰) طارق (۲۰۱۱:۱۴۶)، و امباگو و انجیجو (۲۰۱۲)، احمد (۲۰۰۴) همخوانی دارد.

۵- منابع:

- بختیاری، صادق. (۱۳۸۴)، مفاهیم، تعاریف و سابقه اعتبارات خرد با نگاهی به عملکرد بانک کشاورزی. مجموعه مقالات همایش اعتبارات خرد توسعه روستایی و فقر زدایی، ۲۰-۱۹ آذرماه، تهران، صفحه ۳۸-۱۷.
- بختیاری، صادق. (۱۳۸۴)، مفاهیم، تعاریف و سابقه اعتبارات خرد با نگاهی به عملکرد بانک کشاورزی. مجموعه مقالات همایش اعتبارات خرد توسعه روستایی و فقر زدایی، ۲۰-۱۹ آذرماه، تهران، صفحه ۳۸-۱۷.
- بختیاری، صادق. (۱۳۸۹)، مالیه خرد راهکاری برای افزایش تولید بخش کشاورزی و کاهش فقر روستایی، مجله دانش و توسعه، ۱۷(۳۰): ۲۱-۱.
- حسن‌زاده، علی، زوجی، علاءالدین، قویدل، صالح. (۱۳۸۵)، بررسی آثار اعتبارات خرد در کاهش فقر و نابرابری‌های درآمدی، *اقتصاد اسلامی*، ۶: ۶۹-۴۵.
- رحیمی، عباس. (۱۳۸۶)، اساسنامه صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی. دفتر امور زنان روستایی.
- رضایی گیوشاد، طوبی. (۱۳۸۷)، بررسی نقش صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی (مطالعه‌ی موردی: صندوق‌های اعتباری خرد پروژه ترسیب کربن، حسین آباد غیناب در خراسان جنوبی). پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- سعدی، حشمت‌اله، عرب‌مازار، عباس. (۱۳۸۴)، نقش اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان روستایی تجربه بانک کشاورزی. مجموعه مقالات همایش اعتبارات خرد توسعه روستایی و فقر زدایی، ۲۰-۱۹ آذرماه، تهران، صفحه ۲۶۳-۲۳۵.
- فوائدی، فرزانه، چهارسوقی امین، حامد، علی‌پور، حسن. (۱۳۹۰)، عوامل تاثیرگذار بر موفقیت صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی (مطالعه موردی: پروژه بین‌المللی ترسیب کربن). فصلنامه روستا و توسعه سال چهاردهم، شماره ۴، صفحه ۴۹-۶۵.
- مافی، فرزانه. (۱۳۸۶)، توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی از طریق اعتبارات خرد". زنان و توسعه، صفحه ۱۸۲-۱۵۷.
- محمد قلی‌نیا، جواد. فرید، هادی. فرجی، اسماعیل. (۱۳۸۴)، عوامل موثر بر عدم موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی (مطالعه موردی استان‌های مازندران و کرمانشاه)، مجموعه مقالات همایش اعتبارات خرد توسعه روستایی و فقر زدایی، ۲۰-۱۹ آذرماه، تهران، ۳۸۱-۳۴۹.
- نجفی، بهاء‌الدین، یعقوبی، وحید. (۱۳۸۴)، تامین مالی خرد راهکاری نوین برای کاهش فقر در جوامع روستایی. مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال سیزدهم، شماره ۴۹، صفحه ۲۶-۱.

یعقوبی، جعفر. (۱۳۸۴)، بررسی اثرات اعتبارات خرد بر اشتغال زنان روستایی استان زنجان. پژوهش

زنان، دوره سوم، شماره ۱، صفحه ۱۴۶-۱۲۵.

Alam, M. (2012). *The limitation of micro credit for promoting micro enter prices in Bangiladesh, Rafiqul Islam Molla Economic Annals*. 192: 41-53.

Chowdhury. A.L. (2012). *Assessing the Factors that Led to the Success of Microfinance in Bangladesh: A Case Study on Grameen Bank*. *World Review of Business Research*. 2: 75 – 90.

Gert van Maanen, G.(2004). *Microcredit. Sound Business or Development Instrument., Oikocredit*.54.

Mayox, L. (1997). *The magic ingredient? Micro finance and women's empowerment. A briefing paper prepared for the Micro Credit Summit, Washington: ActionAid UK. Available on: www.solutionexchange-un.net.in/mf/comm_update/res-09-070907*

Mayox, L. (1997). *The magic ingredient? Micro finance and women's empowerment. A briefing paper prepared for the Micro Credit Summit, Washington: ActionAid UK. Available on: www.solutionexchange-un.net.in/mf/comm_update/res-09-070907*

Michael Glenwick. 2007. *Is Microcredit the Answer for Latin America? Governments Rely Too Heavily on Microfinance. September 24, 2007 · in Brazil, Economic, Front Page, Guatemala, Mexico, Press Releases.*

Mulumba. J. (2011). *Acredit polcy managerial competence. oureach and customer retention in microfinance institutions: A study of microfinance institution in Uganda.A report submitted to the school of graduate studies*. 17:90.

Rucker.W.(2002). *managerial competence in a working environment, Using finances institutions to deliver performance. Journal of management* . 11:32.

Swaminathan, H. (2010). *Impact of Access to Credit on Labor Allocation Patterns in Malawi, World Development* 38: 4.

Tarek. A. (2011). *Study of Sustainable Growth Factors of SIE/ Micro finance .World review of business research*. 1:142-159.

Wambugu .F and Ngugi. K. (2012). *Factors Influencing Sustainability Of Microfinance Institutions In Kenya: A case of Kenya Finance Trust. International journal of innovative presearch & development*.11:519